

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

3.1 วิธีการวิจัย

3.1.1 การศึกษาข้อกำหนดมาตรฐานรับรองกาแฟอราบิก้าที่ผลิตในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

1) ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลมาตรฐานรับรองระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และข้อมูลทางการตลาดกาแฟในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยได้มาจากรฐานข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมวิชาการเกษตร และหน่วยงานอื่นๆ รวมถึงฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2) วิธีการวิจัย ใช้วิธีการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ข้อกำหนดมาตรฐานเกษตรและตลาดเพื่อรับรองระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มาตรฐานอินทรีย์, UTZ, Bird Friendly, Fair Trade และ Green ของประเทศไทย โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลต่างๆ ข้างต้น นอกจากนี้ ยังได้วิเคราะห์คุณภาพกาแฟในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยคัดเลือกและส่งตัวอย่างกาแฟในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงฯ ขุนตั้นน้อย จำนวน 10 ตัวอย่าง ไปทำการทดสอบยังต่างประเทศซึ่งเป็นแหล่งที่ได้รับการยอมรับและมีความน่าเชื่อถือ เพื่อวิเคราะห์คุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานสากล

3.1.2 การศึกษาศักยภาพการผลิตและการตลาดของกาแฟอราบิก้าที่ผลิตในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงฯ ขุนตั้นน้อย

1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจฯ ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงฯ ขุนตั้นน้อยทั้งหมด และผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและการตลาด จำนวน 30 ราย

2) ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการกลุ่มวิสาหกิจผู้ปลูกกาแฟอราบิก้าในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงฯ ขุนตั้นน้อย และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลประกอบด้วยข้อมูลทางด้านศักยภาพการผลิต ได้แก่ บริบทชุมชน ปริมาณการผลิตกำลังการผลิต ระบบการจัดการกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และกลยุทธ์และการวางแผนการผลิต สำหรับข้อมูลทางด้านศักยภาพการตลาด ได้แก่ การกำหนดราคา ระบบการจัดการการตลาดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และกลยุทธ์และการวางแผนการตลาด

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ฐานข้อมูลการผลิตและการตลาดของเกษตรกรย้อนหลัง 3-5 ปี

3) วิธีการวิจัย ใช้แนวคิดความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมร่วมกับการจัดการระบบการผลิตและการตลาดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการวิเคราะห์ SWOT มาใช้ผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มแบบมีส่วนร่วม (AIC) และทำการวิเคราะห์โดยมุ่งเน้นประเด็นของรูปแบบและระบบการจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์ต้นทุน การวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน โดยเปรียบเทียบระบบดั้งเดิมกับระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อหาศักยภาพการผลิตและการตลาดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3.1.3 การศึกษาตลาดของผลิตผลกาแฟอาราบิก้าที่ผลิตในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วย สถานการณ์ตลาด อุปสงค์ แหล่งรับซื้อ และสัดส่วนตลาด

1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในตลาดกาแฟอาราบิก้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ ผู้รวบรวม ผู้แปรรูป ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ผู้นำเข้าและส่งออกกาแฟ เจ้าหน้าที่กรมการค้าต่างประเทศ ตัวแทนสมาคมกาแฟไทย ผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 ราย และต่างประเทศ 1 ประเทศ โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับผู้บริโภคนั้นใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงเช่นกัน โดยสุ่มตัวอย่างผู้บริโภคที่มาซื้อกาแฟสดตามร้านกาแฟและในซูเปอร์มาร์เกตในพื้นที่จังหวัดหลักๆ ของแต่ละภาค ประกอบด้วย ภาคเหนือ ได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสงขลา และภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร โดยกำหนดโควตาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจังหวัดละ 140 ราย รวมทั้งสิ้น 700 ราย

2) ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อุปสงค์และแหล่งรับซื้อผลิตผลกาแฟอาราบิก้าที่ผลิตในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และข้อกำหนดมาตรฐานรับรองระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในส่วนของข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริโภค ได้แก่ การรับรู้ของผู้บริโภคเกี่ยวกับผลผลิตกาแฟที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และความเต็มใจจ่ายสำหรับผลผลิตกาแฟที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลอุปสงค์และแหล่งรับซื้อผลิตผลกาแฟอาราบิก้าที่ผลิตในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมข้อมูลปริมาณผลผลิตกาแฟ โดยได้มาจากรฐานข้อมูลของ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมวิชาการเกษตร และหน่วยงานอื่นๆ รวมถึงฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3) **วิธีการวิจัย** สำหรับการตลาดของผลิตผลกาแฟอาราบิก้าที่ผลิตในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในประเทศและต่างประเทศ การหาสัดส่วนตลาดของผลิตผลกาแฟอาราบิก้าที่ผลิตในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างตลาดของผลิตผลกาแฟอาราบิก้าที่ผลิตในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อหาความเหมือนและความแตกต่างสำหรับใช้เป็นฐานข้อมูลในการสร้างโอกาสหรือแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงฯ ขุนตั้นน้อย ส่วนการรับรู้และความเต็มใจจ่ายของผู้บริโภคสำหรับผลผลิตกาแฟในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมนั้น ใช้วิธีการ Contingent Value Method (CVM) โดยใช้คำถามปลายปิดแบบถามสองครั้ง (Double – bounded Dichotomous Choice) และวิธีการ Conjoint Analysis

3.1.4 การศึกษาห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ของผลิตผลกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงฯ ขุนตั้นน้อย

1) **กลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจฯ ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงฯ ขุนตั้นน้อยทั้งหมด และผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและการตลาด ได้แก่ ผู้จัดการวัตถุดิบ ผู้รวบรวม ผู้แปรรูป ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ผู้บริโภคในห่วงโซ่มูลค่า และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 ราย ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยเริ่มต้นจากเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ แล้วเชื่อมโยงไปยังกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายอื่นๆ ในห่วงโซ่มูลค่า

2) **ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย** ประกอบด้วย

(1) **ข้อมูลปฐมภูมิ** ได้จากการกลุ่มวิสาหกิจผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงฯ ขุนตั้นน้อย และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่มูลค่า โดยข้อมูลประกอบด้วยข้อมูล กิจกรรมหลัก ได้แก่ การนำวัตถุดิบเข้า การผลิต การส่งผลิตภัณฑ์ออก การตลาดและการขาย และการให้บริการภายหลังการขาย และกิจกรรมสนับสนุน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานของบริษัท การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเทคโนโลยี การจัดซื้อจัดหา และการวางแผนเชิงกลยุทธ์

1.3) **วิธีการวิจัย** ใช้การวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ของผลผลิตกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่ ด้วยการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงในแนวดิ่ง (Vertical Linkage Analysis) และใช้การสร้างแผนผังห่วงโซ่มูลค่า (Mapping Value Chain) เพื่อความเข้าใจในลำดับขั้นของกิจกรรม ระบุผู้มี

ส่วนเกี่ยวข้องสำคัญแต่ละขั้นของกิจกรรม และความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในห่วงโซ่มูลค่า โดยที่ข้อมูลจะประกอบไปด้วยข้อมูลเชิงปริมาณและมูลค่า และมีการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการดำเนินการทั้งหมดตั้งแต่ก่อนการผลิต ไปสู่กระบวนการแปรรูป และการตลาด

3.1.5 เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดของกาแฟอราบิก้าที่ผลิตในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงฯ ชุมชนน้อย

1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจฯ ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงฯ ชุมชนน้อยทั้งหมด เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่ (องค์การมหาชน) และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ จำนวน 15 คน

2) ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในข้อ 3.1.1) – ข้อ 3.1.4)

3) วิธีการวิจัย ใช้วิธีการประชุมแบบมีส่วนร่วม (AIC) เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงผลการวิเคราะห์จากนั้นจึงร่วมกันจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดของกาแฟอราบิก้าที่ผลิตในระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงฯ ชุมชนน้อย

3.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย

โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืนบ้านชุมชนน้อย ตำบลแม่ตั้น อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ (19 หย่อมบ้าน)